

УДК 355.54:78.071.1(477)

**СУТНІСТЬ ТА СПЕЦИФІКА ВІЙСЬКОВОЇ МУЗИКИ ЯК ФАКТОРА ДУХОВНОГО СВІТУ
ВІЙСЬКОВОСЛУЖБОВЦІВ СУЧАСНОЇ УКРАЇНСЬКОЇ АРМІЇ**

Любава СИДОРЕНКО – кандидат мистецтвознавства, доцент, професор кафедри поведінкових наук та військового лідерства, Національна академія сухопутних військ ім. гетьмана Петра Сагайдачного, Україна, Львів
<https://orcid.org/0000-0002-4626-7152>
<https://doi.org/10.35619/ucpmk.51.1022>
lubawamus@gmail.com

Розглянуто сутність та специфіку військової музики як важливого чинника формування духовного світу військовослужбовців сучасної української армії. Проаналізовано функціональне призначення військової музики в умовах збройного конфлікту, її вплив на морально-психологічний стан, світоглядні орієнтири та патріотичну самосвідомість особового складу. Метою дослідження є обґрунтування ролі військової музики як культурно-виховного інструменту у процесі формування ціннісної структури військовослужбовця. Методологічну основу становлять загальнонаукові методи: історико-культурний, аналітичний, соціокультурний, метод спостереження. Зроблено висновок, що військова музика виконує комунікативну, виховну, ритуальну, естетичну та рекреаційну функції, посилює емоційну стійкість та сприяє формуванню почуття єдності і відданості Батьківщині.

Ключові слова. військова музика, духовність, патріотичне виховання, морально-психологічний стан, культурологічна робота.

Постановка проблеми. Українські Збройні Сили є невіддільною складовою суспільства. Являючи собою організовану соціальну підсистему, органічно пов'язану з усіма сферами життя суспільства, українська армія виступає як особливе соціокультурне середовище, в якому відбувається подальше формування та розвиток особистості людини, конкретно – військовослужбовця.

Реалії російсько-української війни свідчать про те, що величезне значення та роль у безпеці країни відіграє безпосередньо внутрішній стан особистості військовослужбовця, а саме його духовний світ, духовно-моральні якості, ціннісні орієнтири. Тому сьогодні в українській армії суттєве значення приділяється формуванню та розвитку духовного світу військовослужбовців.

Безумовно, одним із найбільш потужних та найбільш ефективних засобів розвитку духовного світу військовослужбовця є культура та її складові. Сучасна культура багатовекторна: вона включає безліч явищ і феноменів, які здатні впливати на духовний світ військовослужбовця. Одним з таких феноменів виступає військова музика.

Із моменту утворення української армії військова музика виконує чимало функцій, стимулюючи процес розвитку соціальних та духовно-моральних цінностей та якостей особистості військовослужбовців, посилюючи позитивну спрямованість на самовдосконалення у всьому особового складу. Історія Збройних Сил України зберігає безліч свідчень про роль цього виду мистецтва у вихованні патріотизму, любові до Батьківщини, ідейної переконаності у боротьбі з ворогом. Відчутний внесок у будівництво української держави музичне мистецтво вносило в усі періоди її історичного розвитку.

Військова музика завжди була явищем, що консолідує, об'єднує націю, і в цьому її величезна сила. Крім цього, військова музика несе в собі заряд бадьорості та оптимізму, посилює гаму ліричних почуттів, загострених розлукою та ймовірністю смерті. Усе це – неминущі випробування, духовні цінності, що усвідомлюються та поділяються багатьма поколіннями. Саме вони ніколи не втратять своєї актуальності. Найбільш конкретно актуальність досліджуваної теми обумовлена такими обставинами:

– по-перше, ситуацією російсько-української війни, що ставить перед українською державністю та її армією питання щодо збереження національних цінностей та ідеалів, цивілізаційної та соціокультурної ідентичності, злагоди та поважного ставлення всередині суспільства та соціальних груп, у тому числі у Збройних Силах. Музичне мистецтво, зокрема військова музика, в цьому процесі виступає як явище, що має багату історію, національні музичні традиції та патріотичні витоки у змісті військово-музичного репертуару, що, безумовно, здатне вплинути на вирішення зазначених проблем;

– по-друге, динамічним та різноплановим розвитком суспільства та його культури, що, у тому числі, призводить і до зміцнення системи традиційних духовних цінностей і традицій, які формувалися і культивувалися в українському суспільстві протягом століть. Військова музика виступає тут як фактор, що зміцнює традиційні основи духовної сфери життя суспільства та духовного світу військовослужбовця; по-третє, наявністю цілої сукупності протиріч, тенденцій та характерних проявів впливу музичного мистецтва на духовний світ особистості військовослужбовця, що веде до виділення та обґрунтування напрямів посилення позитивного впливу даного явища на військовослужбовців Збройних Сил України.

Це пов'язано з тим, що військова музика вийшла за межі української армії та стала помітним явищем загальної національної культури, що володіє суттєвим соціокультурним, ціннісним та виховним потенціалом. Сьогодні можна сміливо говорити про зміну форм та умов побутування військової музики, про новаторські тенденції у стилістиці, змісті та трансляції військово-музичного репертуару, спрямованого на розвиток особистості громадянина та патріота своєї країни;

– по-четверте, необхідністю пошуку та реалізації сукупності пріоритетних напрямів використання військової музики у процесі формування особистості військовослужбовця Української армії як захисника суверенітету, територіальної цілісності та самобутності української цивілізації, особливо в сучасних умовах російсько-української війни.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Серед науковців, котрі досліджували роль музичного мистецтва у війську, слід назвати М. Багалій, О. Залеського, О. Лазаревського, Б. Фільц, Л. Корній тощо. Сьогодні, у більшості випадків, праці та твердження названих авторів вимагають певних коректувань та переосмислень. Опосередковано потенціал музичного мистецтва, як передумови підвищення мотивації військовослужбовців до виконання службово-бойових завдань, досліджували В.Дутчак, Л.Горенко, О. Білінська, М.Хованець та ін. Але проблема формування системи виховання воїна засобами музичного мистецтва в Україні залишається все ще в повній мірі невивченою. Потребує більш глибокого узагальнення проблема його трансформації в практиці сьогодення, вплив на формування та підтримання стійкого морально-психологічного стану, мотивацію учасників бойових дій на успішне виконання завдань за призначенням.

Духовність військовослужбовця, як і духовність будь-якої людини, є здатністю до відчуття, переживання сенсу духовних цінностей, вироблених людиною, її внутрішню, невимущену ззовні готовність і можливість діяти відповідно до сформованої системи духовно-моральних цінностей. Даний аспект дозволяє визначити сутність та зміст духовного світу військовослужбовця як систему його духовних цінностей, ідеалів та образів, яка багато в чому визначається соціокультурною значимістю діяльності військової людини та реалізується у вигляді прояву її духовно-моральних та соціальних якостей при виконанні специфічного призначення – захисту Батьківщини.

Аналіз проблеми духовного світу військовослужбовця дозволяє виявити основні підходи до її розуміння та визначити специфічні риси, що формують духовність особистості. Так, М.Попович сприймав духовний світ як соціально-ідеальну сферу, тобто внутрішню форму відображення соціального буття [8; 97]. В.Алещенко під духовним світом розуміє моральний устрій індивіда, його здатність до регулювання власної поведінки завдяки ідеалам краси, добра та істини [1; 21]. О.Лиманець визначає духовний світ як внутрішній світ індивіда, куди входять процеси та явища, що є внутрішнім життям людини як представника конкретного соціального класу, групи певного рівня людського розвитку [7; 9]. С.Амеліна вважає, що духовний світ – найвищий прояв сутності людини, підпорядкованість індивіда піднесенню ідеалам та сенсу буття [2; 221].

Як видається, практично всі підходи до розуміння духовного світу особистості об'єднує думка про внутрішні настанови на дотримання обраних ідеалів та цінностей буття. У зв'язку з цим можна зробити висновок, що духовний світ військовослужбовця української армії є сукупністю його внутрішніх ціннісних установок та норм, що сприймаються ним як необхідні та пріоритетні у процесі військово-професійної діяльності, що дозволяють йому реалізовувати свій внутрішній потенціал, статус та роль у суспільстві як громадянина та патріота своєї Батьківщини.

Важливо підкреслити, що ключовим елементом поняття духовного світу військовослужбовця є його стійкі якості, які удосконалюються, розвиваються та наповнюються новим змістом залежно від історичного етапу функціонування Збройних Сил української державності.

Мета статті: виявлення сутності та специфіки військової музики як чинника формування духовного світу військовослужбовців Збройних Сил України, а також обґрунтування її практичного значення у процесі військово-професійної підготовки та патріотичного виховання.

Виклад основного матеріалу. Актуальність дослідження військової музики у формуванні духовного світу військовослужбовців Збройних Сил України можна обґрунтувати тим, що музичне мистецтво здійснює потужний вплив на особистість військовослужбовців, вдосконалюючи їхні духовні засади, запускаючи механізми, що сприяють самовдосконаленню та самореалізації в їхній життєдіяльності. Особливої ролі цей вплив набуває в умовах російсько-української війни, які безпосередньо формують духовний світ українських військовослужбовців.

Нагадаємо, що військова музика – особливий жанр музики, призначений для використання у військових цілях професійними солдатами, які називаються польовими музикантами. Більшість військової музики написано для обслуговування (оголошення) військових подій (гудки і фанфари), або супроводу похідних формувань (барабанні каденції), чи фіксації особливих випадків (військові оркестри).

Тим не менш, музика завжди використовувалася в бою протягом століть, іноді для залякування ворога, а іноді для заохочення комбатантів або допомоги в організації та виборі часу бойових дій.

Відтак, поняття «військова музика як чинник формування духовного світу військовослужбовця» можна визначити як культурне явище, що впливає на всі компоненти духовності особистості військовослужбовців, спрямоване на реалізацію цілей духовно-морального, естетичного та патріотичного виховання. Військова музика здатна з найбільшою силою впливати на емоційно-чуттєву сферу свідомості військовослужбовця, торкаючись потаємних струн душі людини, піднімаючи її прагнення, виробляючи позитивне, емоційно-забарвлене ставлення до військової служби.

Великим є значення військової музики в процесі формування та розвитку соціальних якостей і цінностей, зокрема духовно-моральних: патріотизм, громадянськість, милосердя, взаємовиручка, жертвність в ім'я Батьківщини тощо. Вона призначена для виконання в ході громадських та військових церемоній (паради, державні свята), а також при стройовому навчанні військ. Завдяки музиці будь-який військовий ритуал набуває особливої барвистості, пробуджує почуття гордості за свою країну, за свій народ, підносить військовий і моральний дух.

Ще в античному світі відомі мислителі відзначали вплив, який музика може чинити на людей. Так, Аристотель вважав, що завдяки музиці стає можливим виховати моральні якості особистості [4; 245]. З цього випливає й те, що ще в епоху античності музика сприймалася як інструмент формування духовного світу людини та в цілому її розвитку.

Як видається свій духовно-моральний вплив на особистість військовослужбовця військова музика здійснює за допомогою низки виконуваних нею важливих функцій:

1. Суспільно-церемоніальна функція. Виникнувши як складовий компонент військових церемоніалів, ця функція набула загальнодержавного, загальнонародного значення. Сьогодні суспільно-церемоніальна функція реалізується під час проведення масових народних свят, демонстрацій, на зустрічах та проходах делегацій, під час відкриття пам'ятників героям, при покладанні вінків тощо.

2. Службово-стройова функція. Завдяки реалізації цієї функції військова музика дисциплінує військовослужбовців, згуртовує військовий колектив, допомагає навчанню військ, зміцнює прагнення до досягнення поставлених цілей та завдань. Раніше ця функція була наділена важливим тактичним змістом: у часи, коли головним родом військ була піхота, військова музика піднімала бойовий дух, вселяла бадьорість, усувала втому. Прискорення темпу військової музики сприяло швидшому пересуванню військових формувань. На сучасному етапі службово-стройова функція розкривається повною мірою під час проведення військових парадів, стройових занять та інших військових ритуалів.

3. Функція культурної рекреації. Через різні форми концертної роботи військова музика сприяє ідейно-естетичному і патріотичному вихованню військовослужбовців.

Між функціями військової музики не існує певної суворої межі. Всі вони взаємодіють у комплексі за допомогою викликаних почуттів радості, урочистості, тривоги, любові, ненависті – всієї гами складних переживань – і тим самим істотно впливають на поведінку та професійну діяльність військовослужбовців. Виховний аспект характерний для кожної функції військової музики.

Високо цінували та розуміли виховну роль військової музики найвідоміші військово-політичні та воєнні діячі: М. Грушевський, Д. Донцов, І. Огієнко, Є. Коновалець, П. Франко, Р. Шухевич тощо. Будучи невід'ємною частиною Української армії, військова музика в усі часи була покликана зміцнювати бойовий дух військовослужбовців Збройних Сил України, сприяти ефективному вирішенню завдань, що стоять перед ними.

Зміст духовного світу військовослужбовця полягає у двох видах діяльності. З одного боку, це діяльність, спрямована на створення та виробництво духовних та соціокультурних цінностей (творів культури, результатів та методів наукових досліджень, що мають історико-культурну значущість, предметів, технологій та інших матеріальних і нематеріальних об'єктів). З іншого – діяльність, спрямована на збереження, засвоєння, відтворення, поширення створених соціокультурних і духовних цінностей. До цього виду діяльності військовослужбовця можна віднести збереження та примноження військових традицій та ритуалів, формування та впровадження військової культури в суспільстві, цілеспрямовану роботу щодо зміцнення іміджу українських Збройних Сил та створення образу військовослужбовця – мужнього та доблесного, сміливого та відважного. Військовослужбовець із сформованим духовним світом готовий постійно розвиватися, жертвувати собою заради інших, демонструвати свої найкращі особисті якості в мирних та бойових умовах. У той же час, саме формування та постійне вдосконалення духовного світу військовослужбовця

передбачає пошук та обґрунтування значущих чинників його духовного розвитку, до яких, безперечно, належить і військова музика як духовно-практичний феномен у житті України всіх історичних часів.

Музика є однією з найбільш значущих форм прояву творчої діяльності людини. Як її складова частина військова музика у процесі навчання та виховання військовослужбовців постає чинником формування та розвитку їхнього внутрішнього світу, цілеспрямовано впливаючи на всі компоненти його духовної сутності. Зрештою, військова музика коригує та збагачує духовно-емоційну сферу життєдіяльності військовослужбовця у процесі виконання ним обов'язків щодо захисту Батьківщини. Вона є унікальним пластом української музичної культури, оскільки привертає увагу як військовослужбовців, так і цивільного населення. Це дозволяє визначити військову музику чинником формування духовного світу військовослужбовця, його духовно-практичний феномен, що впливає на всі компоненти духовності особистості військовослужбовця, спрямований на реалізацію цілей військового управління, військового навчання, духовно-морального, естетичного та патріотичного виховання.

Важливу роль у формуванні та розвитку духовного світу військовослужбовців відіграють інтелектуальні почуття, які виникають у процесі пізнавальної діяльності. До цих почуттів належать: творчість, допитливість, здивування, почуття нового тощо. Їх значення міститься в тому, що більша частина служби військовослужбовців полягає в оволодінні ними значного обсягу знань, навичок і вмінь різного змісту. Саме музика може, за певних умов, посилити прагнення особистості до пізнання, активізувати її духовні сили. Сприйняття музичних творів, які виступають у ролі істотного фактора формування різних почуттів військовослужбовців, стає одним із засобів задоволення їхніх естетичних потреб. А цей процес формує та розвиває естетичне почуття як «емоційно-інтелектуальний процес сприйняття форми та змісту предметів та явищ у їх цілісній, неповторній, індивідуальній єдності». Естетичне почуття виникає при сприйнятті музики на основі усвідомленого чи неусвідомленого аналізу співвідношення форми та змісту цього явища. Освоєння музичного твору, його оцінка з точки зору прекрасного, вироблені у зв'язку з цим ставлення та переживання особистості військовослужбовця завершуються естетичною насолодою.

Таким чином, за допомогою викликаних у людині почуттів радості, урочистості, тривоги, кохання, ненависті, скорботи – усієї гами складних переживань – музика може істотно впливати на соціальну активність військовослужбовців, на оптимізацію їхньої діяльності та поведінки. Музика дозволяє послідовно накопичувати потенціал краси та добра духовного світу, даючи можливість забезпечити правильний вибір цілей та засобів їх досягнення, позитивно впливає на формування високого рівня мотивів поведінки військовослужбовців, які є духовними, моральними, психологічними, естетичними рушіями їх вчинків та дій, життєвої поведінки загалом. У сукупності з усіма іншими засобами формування духовного світу військовослужбовців музика може істотно впливати на виховання дисциплінованості, організованості та старанності військовослужбовців, тих організаційно-вольових якостей, які значною мірою визначають рівень боєздатності та боєготовності частин і підрозділів.

Військова музика є результатом продуктивної творчої діяльності військовослужбовців, духовною формою відображення їхнього внутрішнього світу та їхніх особистісних якостей, втіленням духовних традицій і цінностей сучасного суспільства, реалізованих у вигляді специфічного впливу на військову людину музичного мистецтва – музичних звуків та образів.

Військова музика у процесі впливу на формування та розвиток духовного світу військовослужбовця має свої особливості, серед яких важливо виділити такі, як: видовищність, масовість і народність, демократизм військової музики; історичний процес реорганізації та впорядкування військових оркестрів; розвиток оригінального військово-музичного репертуару та формування комплексу виразних засобів, характерних для військової музики; реалізація у практичній музично-сценічній діяльності військових колективів ідей глобального синтезу різних видів мистецтв тощо.

Специфіка музичного мистецтва у Збройних Силах України як чинника формування духовного світу військовослужбовця полягає у виконанні ним низки функцій (світоглядної, соціально-моральної, суспільно-церемоніальної, службово-стройової, культурної рекреації та ін.), які, у свою чергу, реалізуються за допомогою просвітницьких заходів військово-патріотичного характеру, стройової підготовки, військових парадів, концертів, військових ритуалів, конкурсів-оглядів художньої самодіяльності, діяльності самодіяльних колективів та військових оркестрів, підбору тематичного репертуару для військових ансамблів тощо.

Військова музика завжди була і залишається важливим засобом розвитку, виховання та

навчання особистості військовослужбовця, активно впливаючи на його духовний світ. Базовими засадами духовного світу військовослужбовця Української армії, що формуються за допомогою військової музики, виступають світоглядні знання, ідеали, принципи та норми життя, інтереси, потреби та переконання, в яких показники військово-професійної діяльності набувають характеру стійких станів та орієнтацій духовного світу, мотивують громадянсько-професійну спрямованість практичної активності військовослужбовця.

Практика використання військової музики у військовій діяльності дозволяє позначити ті напрями, які з більшою ефективністю надають виховний вплив на формування особистості військовослужбовця. Серед таких напрямів можна виділити такі:

- а) концертна діяльність військових оркестрів та ансамблів;
- б) музичний супровід військових ритуалів;
- в) виконання стройових та похідних пісень;
- г) культурна рекреація, спрямована на формування та корекцію естетичних музичних смаків військовослужбовців;
- д) залучення військового оркестру при навчально-бойовій підготовці та у повсякденній діяльності військовослужбовців.

Систематичне використання військової музики в ході роботи стосовно формування духовного світу військовослужбовців дозволяє також значно посилити вплив інших виховних засобів, оскільки у творах військової музики об'єктивно укладені ідеї добра, щастя, миру та творення; вони прославляють подвиги людей у боротьбі зі силами зла.

Військова музика за понад дві тисячі років свого існування, значно розширила діапазон свого впливу. Вона трансформувалася в засіб художнього та ідейного виховання, в інструмент естетичного впливу та культурного зближення держави і військовослужбовців. Багато в чому вона допомагає командирам та офіцерам-культурологам у їхній складній професійній діяльності з формування духовного світу військовослужбовців у сучасних умовах. Цьому сприяють такі заходи організаційно-практичного характеру, як:

- 1) вдосконалення рівня виконавської майстерності військових колективів;
- 2) неухильне дотримання вимог загальновійськових статутів щодо музичного супроводу ритуалів;
- 3) розширення репертуару стройових та похідних пісень, що виконуються підрозділами;
- 4) формування позаштатних військових оркестрів у тих частинах, де вони штатно не передбачені.

Сьогодні проблематикою військової музики є російсько-українська війна, діяльність військових кадрів, їхнє навчання та виховання. У цьому сенсі військова музика є одним із засобів осмислення та вираження суті війни, участі людини та народу на війні. Щодо цього динаміка та тенденції впливу військової музики на формування духовного світу військовослужбовця Української армії – один із аспектів багатого функціонального арсеналу військової музики.

Динаміка військової музики як чинника формування духовного світу військовослужбовця сучасної армії Збройних Сил України на практиці проявляється різнопланово залежно від умов життя, змісту та результатів військово-професійної діяльності, процесів модернізації та трансформації українських суспільних відносин, характеру політичної влади у країні та її ставлення до військової служби. Вона обумовлена впливом на неї різноманітних детермінант об'єктивного та суб'єктивного характеру, наявністю певних соціальних протиріч, а також проявом низки тенденцій впливу військової музики на духовний світ військовослужбовця Української армії у різних конкретно-історичних умовах її розвитку.

У цьому контексті варто зазначити, що на формування духовного світу військовослужбовця сучасної армії Збройних Сил України за допомогою музичного мистецтва впливає коло вирішуваних військовослужбовцями України специфічних завдань, сукупність умов, факторів об'єктивного та суб'єктивного характеру, наявність та прояв різних тенденцій у контексті розв'язуваних дослідженням наукових завдань.

Вивчення історичного досвіду розвитку військової музики в Україні дозволило виявити, що вона має багатовікову історію, зумовлену історичними тенденціями розвитку українського суспільства та військової справи загалом, будучи духовно-практичним феноменом української культури. Як й інші напрями цієї культури, військова музика відтворює життя у всіх його проявах і стає каналом передачі певного культурного коду з покоління до покоління, узагальнює події культури та конкретних явищ.

До сучасних тенденцій впливу військової музики на духовний світ військовослужбовця Збройних Сил України належать:

– використання всіх жанрів військової музики, серед яких найбільш поширеним і доступним жанром залишається військова пісня, у тому числі й за рівнем особистісної підготовленості самих

військовослужбовців до сприйняття сучасної музики;

- поширення сучасних інформаційних технологій (цифровізація музики, соціальні мережі, комп'ютери, смартфони тощо), які зробили загальнодоступною практично всю музику, у тому числі військову;

- посилення ролі військових оркестрів у процесі формування духовного світу військовослужбовців;

- популяризація військової культури за допомогою військово-музичного репертуару;

- посилення ролі та впливу художньої самодіяльності цивільних та військових колективів на духовний світ військовослужбовців;

- розширення шляхів та напрямів духовно-просвітницької роботи з військовослужбовцями за допомогою посилення ролі військової музики тощо.

Наявність тенденцій впливу військової музики на духовний світ військовослужбовців Української армії дозволяє позначити та обґрунтувати пріоритетні напрями його формування та розвитку у контексті російсько-української війни.

До пріоритетних напрямів формування та розвитку духовного світу військовослужбовця Українського війська за допомогою військової музики належать: спадкоємність у наслідуванні українського та закордонного історичного досвіду розвитку військово-оркестрової музики як інструменту формування цінностей та традицій військового служіння Батьківщині; духовно-моральне та патріотичне виховання особистості за допомогою використання військової музики та ретрансляції її репертуару.

Висновки. Отже, військова музика – це обов'язковий елемент військової діяльності. Вона не лише просвітлює, а й виховує військовослужбовців, багаторазово посилюючи патріотичні почуття та моральні важелі особистості. У зв'язку з цим можна стверджувати, що військова музика є дієвим фактором формування духовного світу військовослужбовців Української армії. Крім того, військову музику в Україні можна назвати унікальним явищем, оскільки вона привертає до себе увагу не тільки професійних військовослужбовців, але й усього суспільства.

Таким чином, призначення військової музики як фактора формування духовного світу військовослужбовців полягає в цілеспрямованому, систематичному впливі на всі компоненти духовності військовослужбовців, з найбільшою силою впливаючи на емоційно-чуттєву сферу в процесі їхньої військово-професійної діяльності.

Список використаної літератури

1. Алещенко В. Проблеми реалізації духовного потенціалу на сучасному етапі розвитку Збройних Сил України. *Наука і оборона*. 2005. № 4. С. 19-24.
2. Амеліна С. Популярна культура: специфіка та способи взаємодії з елітарною, народною та масовою формами культури. *Гілея: наук. вісник*. 2015. Вип. 95. С. 220-223.
3. Бойко О. Українська масова музика: етапи розвитку, національні особливості: дис... канд. миств. 17.00.03 – музичне мистецтво / ІМФЕ ім. М. Т. Рильського. Київ, 2017. 215 с.
4. Борин О. *Вплив глобалізаційних процесів на розвиток популярної музичної культури України*. Матеріали звіт. наук. вебконф. викладачів, докторантів, аспірантів ун-ту за 2020 рік. ДВНЗ «Прикарпатський національний університет імені Василя Стефаника» (м. Івано-Франківськ, 5-9 квіт., 2021 р.). Івано-Франківськ : Прикарпат. нац. ун-т ім. В. Стефаника, 2021. С. 244-246.
5. Брижаний Є. *Військово-патріотичне виховання майбутніх офіцерів Збройних Сил України* Зб. наук. пр. Нац. акад. держ. прикордон. служби України. Серія: Педагогічні науки. Хмельницький, 2016. № 1. С. 11-18.
6. Військова культурологія: теорія та практика: Навч.-метод. посіб. / О. Капінус, Л. Сидоренко, Гузенко І., М. Пономарьов, Т. Юрова, О. Баб'як. Львів : НАСВ, 2023. 278 с.
7. Лиманець О. Духовний стан Збройних сил України: проблеми та шляхи вирішення. *Вісн. Житомир. держ. ун-ту ім. І. Франка*, 2006. Вип. 28. С. 8-13.
8. Попович М. *Культура. Енциклопедія Сучасної України: енциклопедія* / ред.: І. Дзюба, А. Жуковський М., Железняк І. та ін.; НАН України, НТШ. Київ : Ін-т енциклопедичних досліджень НАН України. 2016. Т. 16. С. 95-101.
9. Benko A., & Özevin B. Military Music as a Tool of Cultural Diplomacy and National Identity Formation. *Arts and Humanities in Higher Education*, 2020. 19 (3) P. 245–259. URL: <https://doi.org/10.1177/1474022218774568>.

References

1. Aleshchenko V. Problemy realizatsii dukhovnoho potentsialu na suchasnomu etapi rozvytku Zbroinykh Syl Ukrainy. *Nauka i oborona*. 2005. № 4. S. 19-24.
2. Amelina S. Populiarna kultura: spetsyfika ta sposoby vzaiemodii z elitarnoiu, narodnoiu ta masovoiu formamy kultury. *Hileia : naukovyi visnyk*. 2015. Vyp. 95. S. 220-223.

3. Boiko O. Ukrainska masova muzyka: etapy rozvytku, natsionalni osoblyvosti: dys... kand. mystetstvoznavstva 17.00.03 – muzychne mystetstvo / IMFE im. M. T. Rylskoho. Kyiv, 2017. 215 s.
4. Boryn O. Vplyv hlobalizatsiinykh protsesiv na rozvytok populiarnoi muzychnoi kultury Ukrainy. Materialy zvitnoi nauk. vebkonf. vykladachiv, doktorantiv, aspirantiv universytetu za 2020 rik DVNZ «Prykarpatskyi natsionalnyi universytet imeni Vasylia Stefanyka» (m. Ivano-Frankivsk, 5-9 kvit. 2021 r.). Ivano-Frankivsk : Prykarpat. nats. un-t im. V. Stefanyka, 2021. S. 244-246.
5. Bryzhatyi Y. Viiskovo-patriotychne vykhovannia maibutnikh ofitseriv Zbroinykh Syl Ukrainy Zb. nauk. pr. Nats. akad. derzh. prykordon. sluzhby Ukrainy. Seriya: Pedagogichni nauky. Khmelnytskyi, 2016. № 1. S. 11-18.
6. Viiskova kulturolohiia: teoriia ta praktyka: Navchalno-metod. posib. / O. Kapinus, L. Sydorenko, Huzenko I., M. Ponomarov, T. Yurova, O. Babiak. Lviv : NASV. 2023. 278 s.
7. Lymanets O. Dukhovnyi stan Zbroinykh syl Ukrainy: problemy ta shliakhy vyrishennia. Visn. Zhytomyr. derzh. un-tu im. I. Franka, 2006. Vyp. 28. S. 8-13.
8. Popovych M. Kultura. Entsyklopediia Suchasnoi Ukrainy: entsyklopediia / red.: I. Dziuba, A. Zhukovskiy, M. Zhelezniak ta in.; NAN Ukrainy, NTS. Kyiv : Instytut entsyklopedychnykh doslidzhen NAN Ukrainy, 2016. T. 16. S. 95-101.
9. Benko A., & Özevin, B. Military Music as a Tool of Cultural Diplomacy and National Identity Formation. *Arts and Humanities in Higher Education*, 2020. 19 (3). P. 245–259. URL: <https://doi.org/10.1177/1474022218774568>.

UDC 355.54:78.071.1(477)

**THE ESSENCE AND SPECIFICITY OF MILITARY MUSIC AS A FACTOR IN THE FORMATION
OF THE SPIRITUAL WORLD OF SERVICEMEN IN THE MODERN UKRAINIAN ARMY**

Lubava SYDORENKO – Candidate of Art History, Associate Professor Professor
of Behavioral Sciences and Military Leadership of the Hetman Petro
Sahaidachnyi National Army Academy (Ukraine, Lviv)

The aim of the article is to analyze the essence, functions, and educational potential of military music as a key factor contributing to the formation of the spiritual world of servicemen in the modern Ukrainian army. The study substantiates the role of military music as a cultural, moral, and psychological instrument that shapes value orientations and strengthens patriotic and civic identity in the context of the ongoing Russian-Ukrainian war.

Research methodology. The methodological basis of the study includes historical-cultural, analytical, sociocultural methods, as well as observation. These approaches made it possible to reveal the functional and educational significance of military music and to trace its historical development, societal role, and modern transformation within the Armed Forces of Ukraine.

Results. The research demonstrates that military music remains a powerful spiritual and motivational resource for Ukrainian servicemen. It performs communicative, ceremonial, educational, aesthetic, recreational, and morale-boosting functions. Military music enhances emotional resilience, supports the preservation and transmission of military traditions, reinforces unity within military collectives, and positively influences servicemen's worldview, moral strength, and readiness to fulfill their duties. The article highlights contemporary tendencies in the functioning of military music during wartime, including the strengthening of military orchestras, the growing role of military songs, digital dissemination of musical content, and the expansion of cultural-educational activities in the army.

Novelty. The study provides a comprehensive cultural analysis of military music as a spiritual-practical phenomenon and identifies priority directions for enhancing its influence on the personal development of servicemen.

Practical significance. The findings may serve as a basis for improving military-cultural work, optimizing patriotic and moral education programs, and strengthening the system of spiritual support within the Armed Forces of Ukraine.

Key words: military music, spirituality, serviceman, patriotic education, moral-psychological resilience, cultural development

Стаття отримана 28.03.2025

Стаття прийнята 1.06.2025

Стаття опублікована 22.12.2025